

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
FILMOVÁ FAKULTA

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média
Scenáristika a dramaturgie

Bakalářská práce

**Scenáristická práce s charismatickou osobností nového
náboženského hnutí**

Jaroslav Miška

Vedoucí práce : Mgr. Jiří Dufek

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma
Scenáristická práce s charismatickou osobností nového náboženského hnutí
vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s
použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucímu této práce Mgr. Jiřímu Dufkovi za jeho velice užitečné rady a námitky k této práci. Také za jeho trpělivost a ochotu.

Abstrakt:

Tato práce pojednává o principech hledání příběhu z prostředí nového náboženského hnutí. Důsledně rozebírá postavu charismatika i vedlejší postavy jeho následníků. Jejím cílem je, pokud to bude možné, vyvolat diskuzi na téma nových náboženských hnutí jako součásti příběhu filmového díla. Práce se krom jině zabývá tématem odpadlictví, povahou rituálu, nebo boji proti vnějšímu nepříteli. Dále interpretuje do filmové řeči způsob práce s komunitním prostorem a v neposlední řadě popisuje procesy denominace, nebo naopak demonizace náboženského hnutí ve filmovém díle.

Klíčová slova: charismatik, hnutí, kult, rituál sekta, komunita, film, scénář, odpadlík

Abstract:

This bachelor thesis deals with the principles of finding a story from the environment of a new religious movement. He carefully analyzes the character of charismatic leader and the characters of his successors. The final result of this thesis, if possible, is going to raise awareness of new religious movements as part of the film's story. In addition, the work deals with the theme of apostate, the nature of the ritual, or the fight against an external enemy. Furthermore, he interprets the way of working with the community space and, last but not least, the process of denomination or, on the contrary, the demonization of the religious movement in the film work.

Key words: charismatic leader, cult, sect, rite, community, movie, script, apostate

Obsah

Čestné prohlášení

Obsah

1. Badatelský kontext a cíl práce, její předmět a metoda
  - 1.1 Téma postavy charismatika ve filmu a historické souvislosti
  - 1.2 Literatura, práce se zdroji a vysvětlení hlavních pojmů
  - 1.3 Reálné postavy charismatiků a historie jejich hnutí
  - 1.4 Metoda

2. Filmová postava charismatického vůdce a dialog manipulace
  - 2.1 Vztah charismatika k hlavním a vedlejším postavám
  - 2.2 Obecný profil charismatika jako filmové postavy
  - 2.3 Filmová práce s komunitním prostorem a práce se strachem a násilím
  - 2.4 Filmová práce s vírou
  - 2.5 Postava náboženského odpadlíka

3. Problematika filmu jako média pro zobrazení náboženského hnutí
  - 3.1 Dějinné události versus limity filmu
  - 3.2 Proces démonizace a denominace náboženského hnutí ve filmu
  - 3.3 Závěrem

4. Seznam použité literatury

1. Badatelský kontext a cíl práce, její předmět a metoda

Práce zpracovává téma filmové postavy charismatického vůdce nového náboženského hnutí. Má rozvinout specifické charakteristiky a vlastnosti této postavy a následně se dotknout i postav vedlejších. Práce by měla do budoucna, byť jen teoreticky, rozvinout diskuzi na toto téma, a tím i pomoci vyhnout se černobílému vidění nových náboženských hnutí a jejich jednostrané démonizaci.

1.1 - Téma postavy charismatika ve filmu a historické souvislosti

Téma kolektivního násilí nových náboženských hnutí je na poli religionistiky a sociologie náboženství velice intenzivním, probíraným tématem. Není žádným tajemstvím, že za každým násilným skutkem náboženské společnosti nebo uskupení, vzniká po právu společenská poptávka. Hlad po informacích následně plní celostátní deníky, internetové blogy a další zpravodajská média. Nutno konstatovat, že ani filmoví tvůrci nejsou v jeho naplnění pozadu.

Než se však dostaneme k samotné kinematografii, bylo by dobré nastínit poměry náboženské krize, trvající zhruba od počátku dvacátého století. Byl to právě rozvoj moderních technologií (a filmu nevyjímaje), který dopomohl sekularizaci vědy a náboženství, jako následku příchodu moderního industriálního světa¹. Zde také začíná fenomén scientizace náboženství, s nímž pracuje kupříkladu Scientologické hnutí, jenž pouze reagovalo na poptávku po vysvětlení teologického aspektu lidského života vědeckými prostředky.

Společenské změny po druhé světové válce se nesou i v duchu sekularizace náboženských záležitostí od záležitostí státu. Nejde pouze o evropskou nebo americkou záležitost, známý je třeba přístup japonských úřadů, které přímo odmítaly, i přes tlak veřejnosti a médií, zasahovat proti hnutím podezřelým z ilegální činnosti. Výsledkem byla radiaklizace hnutí Óm Šinrikjó, které si vyžádalo na třicet mrtvých, dvacet dosud pohřešovaných a tisíce zraněných či doživotně zmrzačených Japonců.²

---

¹ VÁCLAVÍK, David. Věda a náboženství téměř postmoderní. Dingir, Praha 03/2000. s. 3.

² VOJTÍŠEK, Zdeněk. Spirála divů a nároků. Dingir, Praha 02/2005. s. 47

Již denominovaná hnutí, jako svědkové Jehovovi nebo Mormoni, nebyli nikdy přímo závislí na státní moci a nezáměr úřadů jim tedy více než vyhovoval. Vedle těchto tradičních uskupení však bublal kotelný kotel frustrace nastupující generace, který se dřív, nebo později, jednoduše musel projevit.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let vzniká ve Spojených státech pod taktovkou hnutí New Age množství mileniálních hnutí. Ropná krize a nekončící válka ve Vietnamu dala vzniknout fenoménu rozdělené společnosti, kdy jedna část lpěla na velkém americkém snu a hospodářském zázraku, zatímco druhá se nihilisticky brodila v hledání smyslu života a vyšší pravdy. Většina těchto mileniálních hnutí se rozpadla v souvislosti s nepřicházejícím koncem Světa.

Fenomén brzkého konce samozřejmě není ničím novým a lidstvo provází od nepaměti. Čím jsou však námi zkoumaná hnutí vyjímečná je to, že svého konce skutečně dosáhla, byť za cenu rozpadu společenství a nezřídka i ztrát na životech. Technologie moderní doby nám poskytují dostatek informací pro důkladné zmapování existence těchto uskupení a co je nejdůležitější, máme možnost důkladného studia jejich často společných prvků. Důležitým pro nás není jen rámec příběhu a vykonané skutky, měli bychom se naučit zkoumat i důvod jejich vzniku, rituální chování, nebo způsob komunitního života.

1.2 Literatura, práce se zdroji a vysvětlení hlavních pojmů

Při zkoumání daného tématu používám různé zdroje, od religionistického časopisu Dingir, přes odbornou literaturu na téma nových náboženských hnutí a kolektivního násilí. Významnou pomůckou jsou mi samotné filmy o jednotlivých náboženských skupinách, které jsem vybral pro jejich různé přístupy v charakteristice samotného charismatika.

Pojmem *charismatik* označujeme vůdce nového náboženského hnutí. V úplném shrnutí jde o osobnost opředenou množstvím legend, nezřídka mívá nadpřirozené schopnosti, předpovídá budoucnost, je sensibil nebo je jediným a výhradním prostředníkem v komunikaci s vyšší mocí.³

Pojem *Nové náboženské hnutí* nahrazuje, obzvlášť v akademickém prostředí, pejorativní označení sekta. Děje se tak z důvodu častého zneužívání tohoto pojmu k hanění

---

³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno, 2009. s. 39

náboženských a politických odpůrců. Podobné výrazivo tedy rád přenechám křiklavým novinovým titulům. Náboženské hnutí je zpravidla navázáno na specifickou cílovou skupinu (vysokoškoláci, rodiny, rasové minority apod.) a jeho cílem je takřka bezvýhradně obroda Světa, k čemuž každé jednotlivé uskupení používá rozdílné prostředky. Ve zkratce uvedu příklady v sebezdokonalování duše (Scientologové), nebo v očekávaném příchodu apokalypsy a tím i nového, lepšího počátku (Davidiáni, hnutí Rodina, óm Šinrikjó, svědkové Jehovovi, Nebeská brána či Řád Slunečního chrámu, v našem prostředí třeba Imanuelité nebo Vesmírní lidé).

Každé nové náboženské hnutí je navázáno na jeden prostor, kde tvoří takzvanou *náboženskou komunitu*, tedy prostor posvátný, kterého se apokalyptická vize nedotkne.

Mimo další budeme hovořit o postavě *náboženského odpadlíka*, jako hybatele konfliktu s charismatickem a pozitivní postavou náboženského vzdoru. Že nemusí být nutně hlavním protagonistou, si vysvětlíme v kapitole 2.5 Postava náboženského odpadlíka.

1.3 Reálné postavy charismatiků a historie jejich hnutí

V této části blíže představím zkoumaná nová náboženská hnutí a jednotlivé postavy charismatiků. Vzhledem k tomu, že dále zkoumáme filmová díla o těchto osobnostech, mělo by nám to pomoci se v jednotlivých událostech lépe zorientovat.

Lafayette Ronald Hubbard se narodil roku 1911 v Tildenu v Nebrasce do rodiny armádního důstojníka a vysokoškolské pedagožky. Vystudoval Washington Woodward Prep School, ústav pro problémové a pomalé žáky. Postoupil na univerzitu G. Washingtona, byl ale ve druhém ročníku vyloučen pro špatný prospěch z matematiky a molekulární a atomové fyziky. Živil se jako dopisovatel a romanopisec zvláště dobrodružných a fantastických románů. Jeho psychická nerovnováha a časté záchvaty zuřivosti se staly důvodem k rozluce všech třech jeho manželství. V průběhu druhé světové války byl i několikrát hospitalizován v psychiatrických zařízeních.⁴ Od vydání Hubbardovy knihy Dianetika, moderní věda o duševním zdraví z roku 1950 můžeme zhruba určit počátek založení jeho **Scientologického hnutí**⁵.

---

⁴ KOŘÍNEK, Hubbard podle kritiků. Dingir, Praha, 03/2000, s. 15.

⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Náboženství kontroverze.. Dingir, Praha, 03/2000. s. 11

Víra Scientologické církve je postavena na existenci tzv. thetana, duši vesmírné bytosti, která obývala zemi ještě před lidmi. Každý z nás má v sobě kousek této duše, jako pozitivní energie, a úkolem scientologické církve je tuto duši v člověku propudit na základě duševních cvičení s mentorem. Činí tak formou tzv. auditingu a pomocí speciálních pomůcek, jako E-metru (zjednodušeného detektoru lži). Pro tuto metodu bývá církev hanlivě přezdívána psychonáboženstvím, samotní věřící ji však vnímají jako víru v sebezdokonalení, nebo také jako filosofii s akceptací vědy.⁶ Sezení s dianetickým mentorem jsou placená, licencovaná a uchazeč se tak po určitém čase sám stává mentorem pro jiné uchazeče. Jde tedy o podobný princip, jaký známe z pyramidových firem. Úplným cílem auditingů je dovézt klienta do stupně Clear, kdy je možné osvobodit thetana od vlastní hmoty, a tím dojít spasení a vlastního božství.⁷

Po vlně kontroverzí byli všichni cizinci z řad scientologů vykázaní z Velké Británie. L.R. Hubbard se tedy nalodil na svůj škuner Diana a dalších osm let proplouval mezinárodní vody. Z tohoto období pochází první zmínky o vládě pevné ruky v rámci církve. Členové podepisovali, a stále podepisují, smlouvu na miliardu let. Jejich děti musí od mala podstupovat dianetiku a část z nich sloužila L.R.Hubbardovi na lodi jako služebnictvo. Od konce šedesátých let se mluví i o zřízení “pracovních táborů” pro neposlušné členy církve.

Roku 1973 spustil L.R.H čistící akci *Sněhurka*, jejímž cílem bylo očištění církve od nežádoucích vlivů v očích veřejnosti. V roce 1976 byla však akce prozrazena a církev usvědčena z rozsáhlých podvodů a krádeží dokumentů z vládních úřadů a Interpolu. V reakci na vyšetřování se Hubbard skrývá a umírá za ne úplně vyjasněných okolností roku 1986. Jeho popel byl rozptýlen na moři.⁸

Téma Scientologické církve dále rozebírám ve filmu **Mistr** z roku 2012 od režiséra Paula Thomase Andersona⁹

Charles Manson se narodil roku 1934 v Cincinnati jako nemanželské dítě nezletilé prostitutky, která velmi záhy po jeho narození putovala do vězení za krádeže. Mansonovo dětství je směsicí ústavů, bytů matčiných partnerů a příbuzných. Není divu, že se při takovém

---

⁶ KOTRČ, Jan. Funguje vám scientologie? Dingir, Praha. 02/1998. s. 4.

⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Náboženství kontroverze.. Dingir. Praha, 03/2000. s. 11

⁸ KOŘÍNEK, Hubbard podle kritiků. Dingir, Praha, 03/2000, s. 16.

⁹ Mistr. [online] dostupné na webu csfd.cz: <https://www.csfd.cz/film/295340-mistr/prehled/>

zázemí dostal do křížku ze zákonem již ve svých třinácti letech, kdy byl poprvé zatčen pro ozbrojenou loupež. Než ve třiceti letech založil hnutí Rodina, měl za sebou kariéru zloděje, pasáka nebo padělatele kreditních karet. Na svobodě pobyl za celý život pouhých dvanáct let.

10

Hnutí rodina byla komunita založená Mansonem se sídlem na farmě v Kalifornské poušti. Režim nezávazného sexu, braní drog, zpěvu, spontánního rození dětí a odmítání lékařské péče, si stoupenci zpestřovali spanilými jízdami za účelem krádeží ve zbohatlických rezidencích. Mladé a nedospělé členy komunity šílený a nespoutaný Manson zaujal pro svou temnou minulost. Byli mezi nimi i velmi inteligentní lidé ze slušných rodin, třeba učitelka nedělní školy, která se toužila stát jeptiškou, nebo jeden z vedoucích křesťanské organizace YMCA.¹¹

Hnutí nemělo žádná pevná ustanovení, snad krom bezmezného víry v Mansona, který se stejnou měrou prohlašoval za Satana, i za Ježíše Krista. Na konci šedesátých let zosnoval šílený plán rasové války, který nazval Helter Skelter. Názvem se inspiroval u britské hudební skupiny Beatles, s kterou byl i údajně mentálně spojený na dálku. Mansonova vize apokalypsy předpokládala rasový občanský konflikt mezi černým a bílým obyvatelstvem, který se však raněji Rodiny vyhne. Poté, co černí zvítězí, nedokáží si z vlastní nekušenosti vládnout a proto požádají o nadvládu samotného Mansona. Jako u každého obdobného hnutí se plán hroutil stále nepřicházející apokalypsou, proto se jej Manson, pro udržení komunity, rozhodl urychlit. Výsledkem bylo několik brutálních vražd bílých prominentních občanů v průběhu roku 1969, kterých se však Manson neúčastnil a pouze instruoval vrahy. Mezi oběťmi byla i manželka Romana Polanského Sharon Tate, kterou Mansonova Rodina ubodala v osmém měsíci těhotenství.

U soudu s členy Rodiny v roce 1970 vzniklo dilema. Manson nebyl přímým účastníkem vražd, vyšlo však najevo, že jsou na něm provinili členové Rodiny absolutně závislí a jen slepě poslouchali jeho příkazy. Nakonec byl i jemu prokázán podíl na vraždách a tak byl spolu s jejich vykonavateli odsouzen k trestu smrti, později změněnému na doživotí.

---

¹⁰ NOVOTNÝ, Tomáš. Muž, považovaný za vraždícího satanistu, Charles Manson. Dingir. Praha 03/1998. s. 11.

¹¹ NOVOTNÝ, Tomáš. Muž, považovaný za vraždícího satanistu, Charles Manson. Dingir. Praha 03/1998. s. 11.

Svůj trest si odpykává dodnes¹² a je s tím údajně spokojený, neboť je alespoň oddělený od světa venku, do kterého stejně nikdy nepatřil.

Příběh Mansonovy Rodiny chci dále rozebírat na filmu **Helter Skelter** z roku 2004 od režiséra Johna Graye.

Vernon Wayne Howell se narodil roku 1959 v Houstonu. O jeho osobním životě toho není příliš známo, ví se, že neměl přílišné vzdělání a že již od dětství trávil hodně času čtením bible, která jej fascinovala (dokázal ji vykládat prakticky z paměti). Ve dvaceti letech docházel s matkou do společenství Adventistů sedmého dne, kde se od přítele doslechl o církvi Davidiánů. K tomuto, již čtyřicet let zaběhnutému společenství, sídlícího na ranči Mount Carmel, se přidal roku 1981 a velmi záhy si zde vybudoval vlastní malou skupinu přívrženců. Hnutí opustil roku 1984 po vzájemných neshodách a založil si vlastní blízko Texaské obce Palestine, kde on i jeho stoupenci vykonávali velmi intenzivní a úspěšnou misijní činnost. Roku 1986 se oženil se svou první ženou, čtrnáctiletou dívkou z prominentní davidíánské rodiny. Zanedlouho přijal do polygamiího svazku i další manželky, jedné z nich bylo pouhých dvanáct let. Howell se na základě vidění roku 1985 prohlásil za mesiášského krále Kýra a Beránka z biblického Zjevení Janova. Spojením biblických jmen David a Kýros se Howell později prohlašuje za znovuzrozeného proroka a přijímá nové jméno David Koresh. Ve stejném roce původní ranč hnutí Davidiánů ovládl rodový následník George Roden, osobnost, kvůli které mnoho přívrženců komunitu raději opustilo, ke slovu o následnictví se tak přihlásil i Koresh. Následný boj (i ozbrojený) mezi Koreshem a Rodenem skončil až odsouzením Rodena k pobytu v psychiatrické léčebně za vraždu roku 1988 (skutek s Koreshem nesouvisel). Od roku 1989 tedy Koresh stane v čele davidíánského hnutí a jeho vládu ukončí až mohutný požár ranče Mount Carmel v roce 1993, kde zahynul spolu s dalšími 73 lidmi.¹³

Náboženské hnutí **Davidiánů** vzniká roku 1929 odtržením od hnutí Adventistů sedmého dne. Zakladatel církve Victor Tasho Houteff obviňoval adventisty z vlažnosti a světskosti, když opustili od očekávaného druhého příchodu Krista. Hnutí Davidiánů však bylo s Adventisty ještě dlouho provázáno a sdílelo s nimi společné rituální i názorové prvky,

---

¹² NOVOTNÝ, Tomáš. Muž, považovaný za vraždícího satanistu, Charles Manson. Dingir. Praha 03/1998. s. 12.

¹³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Konflikt skončil až ohněm. Dingir. Praha, 02/2008. s. 38

jako pacifismus nebo zdravou výživu.¹⁴ Roku 1935 pak skupina opouští základnu v Los Angeles a přesouvá se do Texasu, kde na rozměrných pozemcích buduje komunitní ranč Mount Carmel. Davidiáni byli apokalyptické hnutí, očekávali druhý příchod Krista a s ním navázaný konec světa. Snili o obnovení říše krále Davida v Zaslíbené zemi. Vzhlíželi velkou měrou k judaismu a prvky židovství byly v jejich teologii i rituálu velice přítomny. Zakladatel davidianů Victor Houteff se prohlašoval za druhého proroka Eliáše, který dovede svůj lid do zaslíbené země. Po jeho smrti v roce 1955 se však hnutí zmítalo v problémech z nepřicházejícího konce světa a zánik samotného hnutí přicházel ruku v ruce s následnými soudními spory o majetek.¹⁵ Nejdůležitější budovy, a hlavně budovu ranče v Mount Carmel, později získal jeden z přívrženců Benjamin Roden, otcem George Rodena, kterému následnictví po dlouhém boji odebral až David Koresh.

Nutno dodat, že se Koreshovi za pár let vlády v čele hnutí podařilo vzkřísit zašlou předrodenovskou slávu, ba i dostat jej do povědomí dalších denominací davidianů ve Světě. Považoval se za posledního anděla s polnicemi, za Mesiáše a byl připraven na smrt jako trpící služebník.¹⁶ Nepasoval se však přímo na Krista, ale na vyvolence božího, dle čeho interpretoval své právo na více žen. Na základě vidění z roku 1989 zavedl nařízení s názvem *Nové světlo*, podle kterého patřily všechny ženy v komunitě pouze a bezvýhradně jemu. Jeho biblické výklady čerpaly z apokalyptických pasáží, konkrétně ze sedmi pečetí ze Zjevení Janova. Dle proroctví má roku 1995 vypuknout válka mezi Izraelem a OSN, Davidiáni se přidají k Izraeli a válku vyhrají, ovšem posmrtně, budou totiž pobiti v poslední bitvě u Armagedonu. Poté by Howell povstal z mrtvých, porazil nepřátele a založil v Zaslíbené zemi Boží království.

Příběh Davidianů zpracovává televizní snímek **In the Line of Duty: Ambush in Waco** z roku 1993 od režiséra Dicka Lowryho, ke kterému budu v této práci velice často odkazovat.

Paul Schäfer se narodil roku 1921 v Troisdorfu v Německu. Informace o jeho rodině a vzdělání nejsou k dispozici. Již od dětství byl členem Hitlerjugend a v raném mládí působil

---

¹⁴ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 92

¹⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 93

¹⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 98

jako zdravotník wehrmachtu ve Francii. Za války dosáhl hodnosti plukovníka a po skončení bojů se kryl před spojenci převlekem za lutheránského pastora. Organizoval putovní kázání s hrou na kytaru a hlásal boží spasení skrze sexuální abstinenci. Později se stal správcem sirotčince v západoněmeckém Bonnu. Do jihoamerické republiky Chile odletěl roku 1961 po vznesených obviněních ze sexuálního zneužití dvou chlapců.¹⁷ Nutno dodat, že sebou vzal i několik dalších přívrženců, mezi které patřili i osiřelí chlapci. Za podpory svého přítele generála Augusto Pinocheta, vybudoval Shaffer 220 mil od hlavního města Santiago vlastní kolonii, které dal příznačný název Dignidad (důstojnost). Prostor o velikosti sedmdesáti mil čtverečních obehnal ploty, strážnými věžemi, nechal vybudovat dvě letiště, vlastní televizní stanici a rozsáhlá pole. Funkční nemocnice v prostoru kolonie byla dána místním farmářům k dispozici, výměnou za přísun dětské práce. Když se Pinochet chopil roku 1973 moci, posloužila mu Schäferova kolonie jako dobré místo k odsunu jeho politických odpůrců, a to až do roku 1990. O nelidském mučení za ploty kolonie ostatně vzniklo množství velice hrůzostrašných svědectví.¹⁸ Běžné bylo přikládání elektrod na varlata či bití do bezvědomí. Koncem Pinochetova režimu a tedy i koncem kolonie Dignidad se desítky dětí již nebály otevřeně mluvit o sexuálních deliktech Schäfera, který roku 1997 odletěl do sousední Argentiny. Těžko říct, jestli kvůli narůstajícímu tlaku ze strany sexuálních a politických obětí, nebo kvůli objevu masových hrobů nedaleko kolonie.¹⁹ V Argentine byl Schäfer zatčen, později exportován zpět do Chile, kde byl odsouzen k 33 letům vězení. Zemřel roku 2010 a jeho pohřeb byl do poslední chvíle držen v tajnosti, účastnila se jej pouze jeho adoptivní dcera, jeho právník a tři zaměstnanci pohřební agentury.

---

¹⁷ DAVISON, Phil. Paul Schäfer: Nazi colonel who established an anti-Semitic colony in Chile after the war. [online] Independent, 2010. Dostupné z webu [www.independent.co.uk:
http://www.independent.co.uk/news/obituaries/paul-sch-fer-nazi-colonel-who-established-an-anti-semitic-colony-in-chile-after-the-war-1981014.html](http://www.independent.co.uk/news/obituaries/paul-sch-fer-nazi-colonel-who-established-an-anti-semitic-colony-in-chile-after-the-war-1981014.html)

¹⁸ GESTERKAMP, Harald. Colonia Dignidad: Ein Ende der unendlichen Geschichte ? [online] Amnesty International, 1997. Dostupné z webu amnesty.de: <https://web.archive.org/web/19971110043014/http://www.amnesty.de/de/j9710/colonia1.htm>

¹⁹ DAVISON, Phil. Paul Schäfer: Nazi colonel who established an anti-Semitic colony in Chile after the war. [online] Independent, 2010. Dostupné z webu [www.independent.co.uk:
http://www.independent.co.uk/news/obituaries/paul-sch-fer-nazi-colonel-who-established-an-anti-semitic-colony-in-chile-after-the-war-1981014.html](http://www.independent.co.uk/news/obituaries/paul-sch-fer-nazi-colonel-who-established-an-anti-semitic-colony-in-chile-after-the-war-1981014.html)

Religiozita **kolonie Dignidad** se velice špatně vymezuje nejasným určením jak ze strany samotného Shäfera, tak i jeho přívrženců. Šlo o tradiční křesťanství s důrazem na mravní čistotu a sexuální střídmost, v kombinaci s mystikou o čistotě těla a rozsáhlého systému starogermánské mytologie. Tuto kombinaci Shäfer, jako velice obratný řečník, obracel v nenávisť vůči židovství a odpůrcům komunismu.

Shäfer sám sebe prohlašoval za proroka a mesiáše. Při zdánlivě neškodné nehodě s vidličkou přišel ve třicátých letech o jedno oko, které mu nahradilo oko skleněné. Tomuto handicapu posléze přisuzoval bájně historiky a jeho stoupenci jej popisují jako charismatického vypravěče s uhrančivým pohledem. Pod jeho vedením panoval v kolonii ostrý režim. Přívrženci byli uniformováni, pracovalo se na polích a to od svítání do soumraku. Pro zastrašení používal ozbrojené strážce a bojová plemena psů. Právo a pravidla v kolonii řídil lidový soud zastoupený muži a Shäfer ve velkém podporoval udávacství. Hnutí nesledovalo žádný jasný teologický cíl a víra byla spíše prostředkem udržení pořádku a soudržnosti kolonie.

1.4 Metoda

Nepochybují o tom, že prací na podobné téma, byť z jiného pohledu, vzniklo či vzniká stovky kdekoli jinde na světě. Je však s podivem, že nejsou přímou součástí žádné filmové, sociologické nebo religionistické literatury. Ač se na religionistických katedrách k filmům často odkazuje, činí se tak s pochopitelnou rezervou, kterou si více rozvedeme v kapitole 3. Problematika filmu jako média pro zobrazení náboženského hnutí.

Religionistika je vědou příběhu a příběh je právě to, co filmař vyhledává, studuje a následně interpretuje. V následných řádcích si tedy ukážeme názorné příklady jednotlivých apokalyptických hnutí a dáme je do souvislosti se vzniklými filmy. Tento podklad dále použijeme jako ukázkou v budování příběhu komunity a představení důležitých postav, včetně charismatika nebo odpadlíka.

2. Filmová postava charismatického vůdce a dialog manipulace

Charismatická autorita je specifický typ autority, který vzniká na základě vnějšího posilování osobnostních charakteristik a vlastností této postavy. Bývají mu přisuzovány nadlidské schopnosti, následnou oddanost věřících vůči charismatikovi označujeme pojmem *charismatizace*.²⁰ Scenáristé zpravidla tento způsob využívají jako hnací motor vedlejších postav, kdy je charismatik pro svou vyjimečnost oprávněn zasahovat do jejich života i mimo otázky víry (manželského, pracovního).

“Viděla jsem Charlieho, jak sebral mrtvého ptáčka. Vdechl mu život a ptáček pak prostě odletěl. Dokáže tě změnit.”

Helter Skelter, 00:28:30

“Věříš v našeho Pána? Věříš úkolu, který mi dal? Víš, věnoval mi ještě jiný úkol. Speciální úkol. Věnoval mi tebe, Libby.”

In the Line of Duty: Ambush in Waco, 00:04:29

Zatímco v prvním dialogu přesvědčuje jedna postava druhou o vyjimečnosti charismatika a jeho nadpřirozených schopnostech. V druhém samotný charismatik přesvědčuje vedlejší postavu o nezbytnosti víry v něj samotného. Dobře nám to ilustruje práci s legendou na hraně uvěřitelnosti, podané tehdy, kdy vedlejší postava víře v charismatika propadla a ten si může dovolit nějaký druh manipulačního nátlaku. Jak silná a zároveň zdánlivě nesmyslná může být legenda o této postavě si ukážeme na následujícím textu:

L. Ronald Hubbard dle svých příznivců zvládl ve třech letech zkrotit divokého koně a spřátelil se s kmenem Čerokénů. V šestnácti procestoval celou Asii, pobýval v buddhistickém klášteře, setkal se s mongolskými lupiči. Jeho otec pro něj viděl dráhu geniálního etnologa, on se však rozhodl pro cestu vědy skrze matematiku a fyziku. Univerzitní prostředí mu vzhledem k jeho znalostem nemělo co nabídnout, proto jej, i z nepochopení pedagogů,

---

²⁰ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno, 2009. s. 39

*opustil. Psal novely až o 100 000 znacích měsíčně a mnohé byly zfilmovány. Hrdině bojoval v II. světové válce a ze slepoty a ochrnutí se dostal pouze svou vlastní duševní silou.*²¹

Pokud nám badatelské zdroje nelžou, z výše uvedených skutečností není pravdivá ani jedna.²² Což ovšem nevádí, protože taková forma životopisu přímo křiklavě vybízí k budování mýtické legendy, tedy někoho, koho nutně musíte poznat. Tento druh manipulace pracuje s přesvědčením o hvězdné kariéře charismatika, podpořené jeho inteligencí, z které si i my budeme moci ubrat, pokud přistoupíme na jím zjevenou pravdu. Ne náhodou jsou tak marketingové strategie Scientologické církve, jako je třeba tzv. *Oxfordský test osobnosti*, mířeny na vysokoškoláky.

Pokud však opustíme pole scientologie a podíváme se stejným úhlem pohledu na další popisované církve, dostane se nám užitých principů opačných, však totožně účinných vyznění.

“Nejsi zdaleka první dobrákem, zašlapaným do země samozvanými ministry. To samé provedli mě, když mi bylo teprve devatenáct a jen proto, že jsem předkládal zjevnou pravdu, kterou nechtěli slyšet.”

Ambush in Waco, 00:02:52

Projevy moudrosti už od dětského věku, často až na bázi legendy, projevují prakticky vsichni charismatici, aby učinili vlastní osobu na výši v poli nabytých zkušeností. Dokazují tak, že tam, kde se vedlejší postava zatím nerozhodného stoupence nachází právě teď, byli oni již dávno, nejlépe v útlém dětství. Tento způsob manipulace funguje paradoxně nezávisle na tom, jak velký věkový rozdíl mezi charismatikem a jeho stoupencem panuje (může jít i o starce).

Takový přístup pak charismatikovi dovoluje popírat důležitost vzdělání, zvláště pokud on sám žádné nemá. Pro víru založenou na protestu přece žádné formální vzdělání není potřeba, neboť stačí zkušenost ryze empirická. Za všechny problémy může vláda, církev, nebo většinová společnost. Jedno, kdo je určeným nepřítelem, hlavní je, že nás oklamal. Pravda je nám tak vyjevena pouze ústy charismatika (Helter Skelter), v jím napsaných spisech (Mistr), nebo rovnou v Bibli (Ambush in Waco).

---

²¹ KOŘÍNEK, Martin. L. R. H. podle scientologů. Dingir, Praha, 03/2000, s. 14.

²² KOŘÍNEK, Hubbard podle kritiků. Dingir, Praha, 03/2000, s. 15.

*“To si myslíte? To, že je bible jen nějakou starou zaprášenou knihou plnou dávných příběhů?
Je celá o tom, co se děje právě teď!”*

Ambush in Waco, 00:19:05

Tvůrci filmů o nových náboženských hnutích většinou skrývají pravou motivaci charismatika. Často není od počátku rozvrženo, kdo je antagonista a kdo protagonista. Tyto role se mohou dokonce několikrát obměnit, což je sama o sobě zajímavá cesta, jenž přidává celému příběhu na realističnosti.

2.1 Vztah charismatika k hlavním a vedlejším postavám

Ve filmu Ambush in Waco se z armády propuštěný a bezprizorní voják Jason zamiluje do další členky komunity, krásné Laury. Pochybuje o prorockých schopnostech Davida Koreshe a plánuje útěk, láska k Lauře jej však donutí zůstat. Komunitu ale opustí vedlejší postava Marca, neboť se mu nelíbí, že Koresh přijímá za své manželky i nezletilé dívky (že spí se ženou samotného Marca a jemu to zvlášť nevadí, to tvůrci neřeší - a je to tak překvapivě správně). Marc je následně hlavním hybatelem policejní moci, která rozpoutá ozbrojený střet na konci filmu, kdy je voják Jason zastřelen. Jenže kdo byl tedy hodný a kdo špatný? Jason, který nevěřil a pro lásku zůstal? A nebo Marc, který věřil, ale ve svém tradičním vnímání světa, zradil, a de facto poslal na ostatní stoupence ozbrojené složky?

Mezi postavou charismatika a hlavní postavou příběhu vzniká iniciací zvláštní pouto důvěry. Není náhodou, že hlavní postavy všech námi zkoumaných filmů více či méně kopírují zavedený vzor sociálního zázemí. Bývá to osobnost znepokojená současným fungováním světa, který ji nerozumí, nenalézá v něm správný řád, díky čemuž nemůže dojít uspokojení.²³ Charismatik je tak hned zprvu nad ní, je inteligentnější, vyrovnanější. Už jen jeho přesvědčení o vlastní pravdě a zjevná spokojenost se sebou samým, hlavní postavu motivuje.

---

²³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno, 2009. s. 39

Ve filmu *Mistr z roku 2004* si hlavní postava Freddieho prochází postraumatickým stresovým syndromem, který jej žene k sebezničení. Vedlejší postava charismatického mistra Lancastera Dodda je, narozdíl od mnoha dalších příkladů, vystavěna kladně, což je zapříčiněno mimo jiné absolutní absencí iniciačního rituálu, který by do podvědomí diváka mohl zasít zrnko pochybnosti. Iniciační rituál je tu nahrazen terapií, kdy se Jason vyrovnává s traumaty války i služby v armádě. Rozhovory Mistra a Freddieho jsou postaveny na principu kognitivně-behaviorální terapie²⁴, kterou si hnutí Scientologů v padesátých letech přisvojilo za svou. Výslech Freddieho u mikrofonu je scientologickou metodou, používanou ještě před vynálezem E-metru, jednoduchého detektoru lži, na kterém auditor rozpozná psychické napětí ve výpovědi zkoumaného subjektu a nutí jej tyto skutečnosti prožívat znovu, dokud se s nimi subjekt nevyrovná.²⁵ Iniciační obřad je tak pro diváka absolutně uvěřitelný, protože každý z nás si v nějaké míře touto terapií prošel, byť jen sám se sebou.

Freddie v *Mistrovi* nebo Jason v *Ambush in Waco* jsou fiktivními postavami s minulostí v armádě. Věřme, že jejich zasazení do příběhu není zdaleka náhodné. Armáda, stejně jako komunita nového náboženského hnutí, funguje dle pravidel zavedeného rituálu, tedy uctívání autority a bezpodmínečného plnění rozkazu. Pokud chce scenárista vytvořit postavu, která je charismatikovi pravou rukou a má za všech okolností potřebu jej chránit, i za cenu vlastního sebezničení, je charakter vojáka vždy vynikající volbou.

2.2 Obecný profil charismatika jako filmové postavy

Již jsme zmínili obratnost charismatika v přesvědčování okolí skrze nedostatek vzdělání. Existují i praktické příklady, kdy charismatická osobnost využívá třeba tělesného postižení, pro získání výhody nad někým dalším. Čizuo Macumoto, charismatický vůdce japonského apokalyptického hnutí Óm Šinrikjó, přišel v raném věku vinou zeleného zákalu o 70% zraku. Této své schopnosti posléze hojně využíval zvláště ve speciální škole pro nevidomé děti, kde se stal velice rychle vůdcem a jakýmsi “jednookým králem”, pro svou jedinečnou schopnost alespoň částečného zraku.²⁶

---

²⁴ VÁCLAVÍK, David. *Věda a náboženství téměř postmoderní*. Dingir, Praha 03/2000. s. 4.

²⁵ VÁCLAVÍK, David. *Věda a náboženství téměř postmoderní*. Dingir, Praha 03/2000. s. 4.

²⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 125.

Fyzické znevýhodnění však není žádným pravidlem k tomu, aby byla charismatická osobnost označována za křehkou. Nemluvíme tu o žádné zjevné slabosti, charismatik je spíše příliš vytiženým, než aby se staral o vnější svět, před kterým je třeba jej chránit jako drahý klenot:

“Vždycky když jsme doma, na pevnině, je tam toho na něj až příliš moc. Sotva usedne ke stolu, už na něj někdo útočí a on se potom musí bránit.”

Mistr (00:31:22)

O co víc je charismatik na pohled křehký, o to údernější bývají jeho slova. Charismatikovi promluvy k věřícím jsou zpravidla dlouhé, sevřené do krátkých, jednoduchých a snadno pochopitelných vět. Samotná náboženská vize, kterou charismatik působí na své přívržence, musí být co nejjasnější, zpravidla protestní, přičemž se záměrně vyhýbá složitějším teologickým otázkám, nebo i samotným principům fungování Světa. Činí tak prakticky, neboť příliš složité dogma vyvolává nežádoucí otázky.²⁷

Pokud jeho promluvy přece jen otázky vyvolají, tak je to ze strany jak charismatika, tak vedlejších postav, bráno za ofenzivní jednání.²⁸ A věřme, že hlavní či vedlejší postava příběhu časem prokoukne charismatikovu pravou osobnost, všimne si různých chyb a nedostatků, což jej donutí více pátrat a více se ptát, aby se mohl po čase proti charismatikovi otevřeně vzbouřit.

Velice často se setkáváme s motivem zneužívání dětí ze strany charismatické osoby, které je buď tolerováno (Kolonie) nebo přímo podporováno (Ambush in Waco). V obou případech bylo sexuální zneužívání reálně prokázáno, ať soudně, nebo ze shodných výpovědí očitých svědků. Nebudeme se zabývat přílišnými detaily a spíše se podíváme na filmový způsob samého ztvárnění sexuálního nátlaku v obou jmenovaných filmech. Zatímco Koresh je zde vykreslen spíše jako úchylný strýček, přesvědčující své oběti o správnosti aktu skrze vyslovenou zprávu samotného Boha (viz. dialog s Libby výše). Tak Schäfer v Kolonii přistupuje ke zneužívání nepokrytě, beze slov a hlavně neskrývaně před ostatními členy kolonie a ostatními dětmi. Schäfer je však ve filmu absolutním, černobílým antagonistou, tak

---

²⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno, 2009. s. 39.

²⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno, 2009. s. 39.

důkladným zosobněním samotného ďábla, abychom o jeho charakteru neměli být jedinou vteřinu podezření, že by v něm mohlo třímat i něco dobrého. Zneužívání dětí tedy není v tomto filmu motivem vzpoury, ale pouhého zhnusení, a co je horší, pouze našeho.

Pokroucená sexualita není jediné, co mají mnozí charismatici společného. Sdílejí kupříkladu i velký hudební talent. Jde o opakující se motiv (ze zásady jedna z prvních scén), v které vypravěč rychle a beze slov vysvětlí, jak je možné, že se do postavy charismatika zakoukalo takové množství mladých dívek. Ač je tato zkratka používána pouze jednostraně, s jistotou víme, že jak Manson, Koresh, Šäfer i Hubbard byli velice nadanými muzikanty. Její použití se tedy přímo nabízí.

2.3 Filmová práce s komunitním prostorem a práce se strachem a násilím

Komunitním prostorem nemusí být nutně místo ostrého vymezení se proti vnějšímu světu. Pomyslnou hranici nalezneme i v důsledném přerušení kontaktu a vymezení se vůči předchozímu životu a vztahům.²⁹ Rodina každého konvertity, která zůstala mimo zdi komunitního prostoru, je pak zajímavým stavebním kamenem pro budování budoucího konfliktu.

Dalším způsobem, jak vyjádřit nepochopení vnějšího světa vůči komunitě, se odehrává na rovině sousedských vztahů.

“Zdají se jako dobří sousedé. Možná trochu divní. Ale ty výstřely z automatických zbraní mi už nepřijdou úplně v pořádku...”

Ambush in Waco (00:20:23)

Komunitní život se často neseťká s úplným pochopením okolí a hnutí bývá velmi záhy označeno za společensky deviantní a nepřizpůsobivé. Takový přístup, ruku v ruce s případnou mediální masáží, je pak skutečně zaručeným způsobem k vyvolání konfliktu. O tomto tématu se ostatně více dočteme v části 3.3 Proces demonizace a denominace náboženského hnutí ve filmu.

---

29 VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. Brno, 2009. s. 41.

Ne beze smyslu David Koresh přezdíval okolní svět mimo ranče Mount Carmel “Babylonem”, tedy místem vzpoury vůči bohu.³⁰ Pro nás má však funkci v tom, že až uzavřením filmového světa do pár kilometrů čtverečních, můžeme postavu charismatika ukázat ve vši její kráse, kdy se prvotní iniciační pochopení otočí v čistou manipulaci s ostatními postavami. V tomto prostoru již padají veškeré zábrany a nemůžeme tu v žádném případě počítat s tradičním pojetím morálky, na jaké jsme zvyklí “venku”. Pro hlavního hrdinu se stanou nově stanovené meze nesnesitelnými a tak po svém prozření osnuje útěk do vnějšího světa (Mistr, Helter Skelter), tedy “k nám”. Což není pro hlavního hrdinu ani kteroukoli jinou postavu vůbec jednoduché.

K pochopení proč tomu tak je, se musíme ohlédnout za sociálním zázemím a limity těchto postav. Zatímco postava charismatika je opředena legendami a jeho minulost je takřka bezvýhradně mýtická a neuvěřitelná, vedlejší postavy mají přesně určené demony, před kterými unikají. Mohou se něčeho bát, třeba z bývalého manžela násilníka (Linda v Helter Skelter), mohou úplně přijít o své sociální zázemí (Freddie v Mistrovi), nebo se do prostoru komunity již narodili a neznají nic jiného (Ursela v Kolonii). Stejně tak mohlo být jejich motivací už jen pouhé znechucení ze stavu světa a hledání vyšší pravdy (Adrian v Ambush in Waco, Gypsy v Helter Skelter).

Jak jsme zmínili výše, komunitní mikrosvět se řídí jiným systémem pravidel, nezávislých na světě vnějším. Tato pravidla mají vždy svá opodstatnění, vždyť právě kvůli nim se postavy rozhodli do komunity přidat. K pochopení takové motivace nám často poslouží samotné výpovědi očitých svědků těchto událostí.

Když byla po zatčení Mansonovy rodiny jedna z dívek tázána na to, jaký je její vztah k zabijení, hodnotila jej kladně. Žila v přesvědčení, že když kreslené postavičky zabijejí další kreslené postavičky, tak na tom není nic špatného. Bylo to ostatně to, čím byla od malička vychovávána. V komunitě tak konečně doznala toho, že se věci dějí opravdově a bez přetvářky. Společnost ji tak nemůže vinit, neboť jediné co provedla, bylo to, že konečně projevila aspekty výchovy společností do důsledků.³¹

Nutno dodat, že byla odsouzena k smrti a následnému doživotnímu vězení. Po přečtení těchto řádků pak není příliš složité představit si, byť jen povrchně, osobnost této

---

³⁰ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Konflikt skončil až ohněm. Dingir. Praha, 02/2008. s. 39

³¹ NOVOTNÝ, Tomáš. Muž, považovaný za vraždícího satanistu, Charles Manson. Dingir. Praha 03/1998. s. 11.

dívky za účelem budování vedlejší postavy, neboť nám svou výpovědí odhalila nejen způsob uvažování, ale i předpokládaný intelekt a postoj vůči zbytku světa.

Rituál a řád jsou základním stavebním kamenem, jenž se ve filmovém prostředí neustále opakuje. Jsou nám záměrně ukazována ta samá místa, jenž nejvíc podporují komunitní citění, jako třeba společná ložnice nebo jídelna. Stejně tak oblékání postav do jednotného úboru či další unifikační specifika. Vše z toho podporuje religionistická i sociologická věda. Dle nedávných výzkumů je pro věřícího velice snadné se unifikovat, přejmenovat, změnit svá morální pouta, či jiným způsobem dobrovolně pozbýt svou starou osobnost.³²

Výše popsané skutečnosti o fungování komunity však nejsou tím, co by ji dokázalo zbořit nebo narušit. Pokud něco dokáže stoprocentně rozložit mileniální náboženskou skupinu, tak je to stále nepřicházející konec Světa, jenž nutně vede k boji s vnějším nepřítelem. V tomto mezičase se však projevuje nervozita, kdy nad sebou charismatik postupně ztrácí kontrolu. Ve filmu se charismatikova nastupující frustrace projeví zpravidla krátce po expozici, a slouží k vznešení pochybnosti do hlavní postavy. Fyzický trest, kterým charismatik dokazuje svou sílu a moc i nad zbytkem skupiny, koná zpravidla vůči postavě s puncem jakési nevinosti, kterou bychom měli v normálním světě potřebu spíše chránit. Ve filmu *Helter Skelter* udeří Manson těhotnou ženu (00:32:23), v *Kolonii* je skupinově zbita dívka pro lásku k jinému muži (00:51:20), a v *Ambush in Waco* je malý chlapec zamčen Koreshem ve sklepě plném krys (00:25:34).

2.4 Filmová práce s vírou

Osobně jsem se dosud neseťkal s filmem na téma nového náboženského hnutí, kde by samotná víra hrála nějakou významnější roli. Je vždy odsunuta do pozadí jako rušivý prvek pro probíhající děj. Není úplně důležité, jestli se díváme na film o apokalyptickém náboženském hnutí nebo biblický příběh. Víra má vlastní specifické pojetí slova, i času nad tímto slovem stráveným. Na film, který by vznikl obraz po obrazu dle jinak velice čtivé knihy *Jób*, by pravděpodobně žádný divák nepřišel, neboť by takový film s jistotou uspal všechny filmové publicisty a kritiky. Jak ale říká přední český dogmatik a trinitolog docent Pospíšil:

---

³²VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 40

“Já nevidím žádnou lásku, ale vidím zamilované lidi. Stejně tak nevidím žádného boha, ale vidím zástupy věřících. Pokud tedy neexistuje bůh, je proti veškeré logice věci, že existuje láska.”

Hlavním úkolem tedy není interpretace víry skrze filmový obraz, ale důkladné studium rituálu, jako vnějšího projevu vnitřního ducha. Podaří se nám tak vtisknout do diváka alespoň rámcovou podobu víry a to stejným způsobem, jakým exponujeme postavu skrze šaty nebo místo, kde bydlí. Rituál má ve filmu často odcizující charakter a je užíván u fundamentalistických či duševně nemocných postav. I náš hrdina může zprvu vykazovat silně rituální chování, o které však časem přichází, což je pro něj, z našeho pohledu, pozitivní.

2.5 Postava náboženského odpadlíka

Náboženským odpadlíkem bývá zpravidla první potrestaná postava, o které jsme se zmínili výše. I zde se pohybujeme na poli čisté fikce, která nemá s realitou zmíněných hnutí nic společného. Důležité je, že se tato postava, na základě svého potrestání, pokusí o nějaký druh revolty, nejčastěji útěk, který se jí ovšem nepovede a je zpravidla potrestána (Jason v *Ambush in Waco*) nebo zabita (Ursela v *Kolonii*).

Dalším důležitým prvkem pro budování příběhu je spojenectví hlavní postavy s postavou odpadlíka. Děje se tak zpravidla po druhé polovině filmu, kdy divák prohlédl veškerou faleš charismatické postavy a děj se pomalu, ale jistě, řítí k finálnímu střetu s vnějším nepřítelem.

Hlavní hrdina se skrze spojenectví utvrzuje ve správnosti svého konání a získává o to větší motivaci k útěku. Pokud se mu útěk povede, stává se sám náboženským odpadlíkem a zároveň “znovuzrozenou”, polepšenou postavou, znalou světa uvnitř komunity. Zatímco zprvu je nejvyšším protagonistou či antagonistou charismatik, pro své možné superschopnosti, teď je to samotný hlavní hrdina. Ten totiž útekem z komunity prohlédl faleš charismatika a učinil jej normálním člověkem, proti kterému je již možné vézt rovnocenný boj. Může také konečně uzavírat spojenectví s postavami vnějšího světa, s novináři nebo policisty, a vyburcovat je k tomu, aby vůči komunitě zasáhli.

Výše popsané způsoby práce s odpadlictvím však nejsou žádným dogmatem, což nám dokazují i samotné zkoumané filmy. Odpadlík může být tím, komu se podaří položit komunitu na kolena (*Kolonie*). Nebo může komunitu opustit, nevystupovat proti ní a žít

vlastní spokojený život (Mistr). Může komunitu opustit a svědčit proti ní až ve chvíli, kdy se o její zánik přičiní jiná postava (Helter Skelter). Nebo, a to shledávám najzajímavějším, je odpadlíkem úplně vedlejší postava a náš hlavní hrdina zemře v krvavém boji za svou víru v apokalypsu (Ambush in Waco). Všechny tyto případy vzešly až z hlav scenáristů a nelze je podložit, natož vyvrátit, žádnou historickou skutečností. Jak tedy vidíme, vše je individuální.

3. Problematika filmu jako média pro zobrazení náboženského hnutí

Film Umučení Krista z roku 2004 vzbudil vlnu kontroverzí ještě dříve, než byl vůbec uvedený v kinech. Kritikům byla trnem v oku už samotná osoba spoluscenáristy, režiséra a producenta Mela Gibsona. Je totiž sám stoupencem fundamentalistické Catholic Traditionalism. Církve, která odmítla II. vatikánský koncil, netají se svými antisemitskými názory a papež je dle ní příliš mírný.³³ Pozitivní ohlasy z úst filmových kritiků pak znevažovaly výkřiky náboženských i vědeckých autorit, jenž poukazovali zvláště na černobílé vidění židovské role v příběhu umučení a obrovské historické i teologické nepřesnosti.

Podobných sporů je ovšem tolik, že si je běžný divák naučil úplně ignorovat jako něco pro něj nepodstatného. Každý z nás přece ví, že film jako takový je pouze alternativní interpretací světa a konkrétních událostí. Krom toho, není to tak dávno co se Národní rada křesťanských církví snažila omezit vysílání seriálu Sex ve městě pro jeho nevěrohodnost a nabádání diváka ke špatnému životnímu stylu.³⁴ Ale podívejme se na problematiku věrohodnosti filmového média ještě z jiné strany. Vědecká nevěrohodnost Umučení Krista by totiž nevzbudila bouři paniky teologických a historických kruhů, kdyby si film tak účelně nezobrazoval biblické události dokumentárně, absolutně věrohodnou formou.

3.1 Dějinné události versus limity filmu

Podobná kritika vědeckého světa vůči filmovým tvůrcům však není samotnou kritikou celého pop-kulturního světa. Vždyť alespoň kvazireligiózní symboly používá mnoho zpěváků jako symbol vlastního outfitu. Náboženské prvky nalezneme i u titulů, které s náboženstvím

---

³³ ČRNIČ, Aleš. Religionizita pop-kultury. Dingir, 03/2004. s. 77

³⁴ ČRNIČ, Aleš. Religionizita pop-kultury. Dingir, 03/2004. s. 76

zevně vůbec nesouvisí, ať jsou to Hvězdné války s perfektně vybudovaným systémem vlastního rituálu a božstev, nebo Superman v roli svérázného, novodobého mesiáše. Málo co nás totiž v současném světě obklopuje více, než právě náboženství a jeho rozmanitá symbolika.

Je samozřejmé, že dějinou událost nelze interpretovat do puntíku přesně. Filmoví tvůrci nejsou z naprosté většiny jejími svědky a i pokud svědky mají, tak jejich zkušenost rozhodně naptří mezi to, o co se mohou tvůrci stoprocentně opřít. Kdyby byl film *Titanic* (1997), natočen čistě dle výpovědí přímých svědků, loď by nepochybně klesla ke dnu v jednom kuse.

Uběhlo několik let, než vyšlo najevo, že svědectví Marca Breaulta, odpadlíka davidíánů a předního šířitele hanlivých novinových článků, bylo až příliš vyhocené a nezakládalo se na úplné pravdě.³⁵ Tak či tak dopomohlo ke vzniku zde citovaného filmu *In the Line of Duty: Ambush in Waco*. Nechci Marca Breaulta vinit ze lži, nepřísluší to mě ani nikomu jinému. Důležité je, abychom se na film dívali jako na výsledek selektivní paměti přeživšího a co je hlavní, abychom se na základu shlednutí jednoho snímku neujišťovali příliš rychlými soudy, byť jen s ohledem na oběti a jejich rodiny.

3.2 Proces démonizace a denominace náboženského hnutí ve filmu

Zlepšení obecného povědomí o nových náboženských hnutí je tím, o co se sociologické a religionistické vědy snaží již od dob svého vzniku. Vědy o náboženství se dočkaly v průběhu let široké transformace, ke kterým je více než co jiného, donutili nešťastné události. Hromadná sebevražda 921 věřících ve Svatyni lidu roku 1978,³⁶ nebo pozdější požár ranče ve Waco, s bilancí 74 mrtvých davidíánů a čtyř mrtvých agentů BATF³⁷ nepatří mezi to, čím by se chtěli vlády a vyšetřovací komise chlubit ve svých ročenkách. Vyšetřovatelé i mediální sféra si až postupně, za cenu mnoha mrtvých, museli uvědomit, že běžné vyšetřovací postupy či umělé vyvolání mediální hysterie jednoduše nelze uplatnit u náboženských komunit. Spánková deprivace, odstřižení elektřiny a telefonní komunikace

---

³⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Konflikt skončil až ohněm. *Dingir*. Praha, 02/2008. s. 39

³⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 91

³⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno, 2009. s. 107

jsou postupy, kterými FBI vyháněla davidjány za více než padesát dní trvajících obléhání ranče Mount Carmel. Všechny se přirozeně minuly účinkem. Uskupení se totiž akorát semkne ještě více do sebe, aniž by to nějak narušilo jeho vlastní smysl pro pravdu.

Boj proti černobílému vidění nových náboženských hnutí trvá již více jak dvacet let a v religionistických kruzích je vystižen pod pojmem denominace, tedy splynutí náboženského hnutí do společnosti, které se děje přirozeně bez vnějších vlivů, pokud není hnutí vystaveno přílišnému nátlaku většinové společnosti. Filmy jako Mistr nás učí vidět postavu charismatika takového, jaký je, tedy jako člověka a ani neskrývá svou fascinaci nad bizarním světem, kterým se charmatik obklopuje. Činí tak ale přirozeně a bez hysterie. Televizní film Ambush in Waco si nebere za cíl šokovat diváka bizarnostmi jedné sekty, místo toho velmi citlivě zkoumá rodinné poměry a zázemí jednotlivých protagonistů. Samotná postava charismatika Koreshe je zde vystavěna antagonisticky, jednoznačně negativně, musíme si však uvědomit, že v roce 1993 kdy film vznikl, byl specifický přístup k sektám neznámý vyšetřovatelům FBI, natož televizním scenáristům. Zato o dvacet let mladší snímek Kolonie je o příběhu lásky dvou lidí v prostoru tyranské komunity, který bychom mohli klidně vzít a zasadit stejnou měrou do německého koncentračního tábora nebo gulagu na Sibiři. Citu vůči obětem v něm totiž není zhola nic.

Jenže co je pak pro scenáristu lepší? Nastudovat si pečlivě historická fakta a pak do nich zasadit hollywoodský blockbuster s milostnou linkou a loutkami místo charakterů, nebo vytvořit příběh tak jak byl, s jasnou motivací a pochopením, které třímá v každém z nás?

3.3 Závěrem

Problematika nových náboženských hnutí je nám blízká pro svůj reálný podklad ve skutečných událostech a jen těžko někdo z nás může tvrdit, že s nějakým takovým uskupením neměl nikdy nic co dočinění, nebo že jej nikdy v životě neovlivnilo. Vždyť kolikrát jsme našli ve schránce letáček, lákající na Oxfordský test osobnosti? Kolikrát jsme třeba naváděli mormonského misionáře v bílé košili a kravatě, když se ztratil v neznámých ulicích velkoměsta? Najdou se mezi námi jistě i tací, kteří se nechali někdy zlákat na přednášku o šamanismu nebo meditaci v budhistickém chrámu diamantové cesty. Nová náboženská hnutí jsou jednoduše všude kolem nás a co naplat, nabízejí nám mnoho inspirativních příběhů, které nemusí vždy vyústit v tragický konec.

Samozřejmě nemůžeme tvrdit, které scenáristické pojetí nového náboženského hnutí je správné, neboť jak říká jeden starý aškenázký vtíp: dva židé, tři názory.

Pokud se však stane, že nás zaujme příběh nějaké náboženské komunity, mělo by nám být jasné, na jakém pozadí došlo k událostem, které chceme interpretovat. Měli bychom se dokázat vcítit do role charismatika i jeho stoupců, pokud chceme celý příběh věrohodně podat. Měli bychom mít jednoduše řečeno pochopení a to na všechny strany, tedy nejen pro samotné stoupence, ale i pro rodiny a přátele těch, o kterých píšeme. Scenárista má totiž tu moc v tom, že si může vymýšlet a jen těžko bychom jej za to mohli obviňovat z nekalých úmyslů. A všichni přece víme, kam se ztratí etika, když zavládne pouze jeden, ten správný názor.

4. Seznam použité literatury

VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí. 1. vyd. L.Marek Brno, 2009. 460 s. ISBN 978-80-87127-21-6

Dingir. vyd. 03/06, Dingir s.r.o., Praha, 2006. 37 s. ISSN 1212-1371

Dingir. vyd. 02/08, Dingir s.r.o., Praha, 2008. 72 s. ISSN 1212-1371

Dingir. vyd. 03/98, nakladatelství Dingir, Praha, 1998. 24 s.

Dingir. vyd. 04/00, Dingir s.r.o., Praha, 2000. 38 s. ISSN 1212-1371

Dingir. vyd. 04/98, nakladatelství Dingir, Praha, 1998. 24 s.

Dingir. vyd. 03/00, Dingir s.r.o., Praha, 2000. 38 s. ISSN 1212-1371

Dingir. vyd. 03/04, Dingir s.r.o., Praha, 2004. 110 s. ISSN 1212-1371

